

Zbigniew Kozicki

KWP Szczecin

Kilka uwag na temat stosowania przez Policję środków oddziaływania wychowawczego po zakończeniu czynności wyjaśniających

Wprowadzenie

Charakterystycznymi dla postępowania w sprawach o wykroczenia są zasada oportunistyczna i zasada preferencji środków pozakarnych. Pierwsza z nich – odmiennie niż w postępowaniu karnym - nie rodzi po stronie organów procesowych obowiązku ścigania sprawców wykroczeń, lecz jedynie uprawnienie do ich ścigania, druga – przyznaje pierwszeństwo środkom pozakarnym przed środkami karnymi, jeżeli istnieje pozytywna prognoza co do osoby sprawcy wykroczenia. Prognoza to inaczej przekonanie uprawnionego organu, że zastosowanie tych środków (i tym samym rezygnacja z nałożenia grzywny w drodze mandatu karnego i skierowania do sądu wniosku o ukaranie) będzie wystarczającą reakcją na wykroczenie i wdroży jego sprawcę do poszanowania prawa i zasad współżycia społecznego.

Do środków pozakarnych należą środki oddziaływania społecznego stosowane przez sąd i środki oddziaływania wychowawczego stosowane przez inny uprawniony podmiot, np. Policję.

Podstawą prawną stosowania środków oddziaływania wychowawczego jest art. 41 k.w., który stanowi, że w stosunku do sprawcy czynu można poprzestać na zastosowaniu pouczenia, zwróceniu uwagi, ostrzeżeniu lub zastosowaniu innych środków oddziaływania wychowawczego. Tymi innymi środkami mogą być środki przewidziane w przepisach o odpowiedzialności dyscyplinarnej lub porządkowej, jeżeli wykroczenie stanowi jednocześnie naruszenie obowiązku pracowniczego lub statutu organizacji społecznej, do której sprawca należy¹. Przepis art. 41 k.w. nie określa ani celów ani jakichkolwiek warunków, od których zaistnienia byłoby uzależnione stosowanie tych środków.

Stosowanie wskazanych środków budzi wątpliwości wśród funkcjonariuszy Policji. Wątpliwości dotyczą warunków, których spełnienie umożliwia zastosowanie tych środków,

---

¹ I. Nowicka, R. Kupiński, Stosowanie środków oddziaływania wychowawczego w sprawach o wykroczenia, Prokuratura i Prawo 2004, nr 7-8, s. 146-147.

zakresu czynności koniecznych dla realizacji tego celu, czy możliwości przekazywania sprawy innym podmiotom celem zastosowania przez nie środków oddziaływania wychowawczego, których Policja zastosować sama nie może.

Przesłanki zastosowania środków oddziaływania wychowawczego

Zastosowanie środków oddziaływania wychowawczego jest możliwe wobec sprawcy wykroczenia, a więc po ustaleniu, że czyn stanowi wykroczenie i wykryciu jego sprawcy. Ustawodawca nie określa warunków, od których spełnienia uzależnione byłoby stosowanie tych środków.

W literaturze przedmiotu formułowane są kryteria, wedle których należy oceniać dopuszczalność stosowania środków oddziaływania wychowawczego. Nie ma jednak zgody co do przesłanek, które decydować powinny o ich zastosowaniu.

Jednym z kryteriów stosowania środków oddziaływania wychowawczego ma być stopień społecznej szkodliwości czynu. W świetle tego kryterium stosowanie art. 41 k.w. należałoby wykluczyć wobec sprawców, którzy popełnili wykroczenie charakteryzujące się znacznym stopniem społecznej szkodliwości czynu². Zgodnie z art. 47 § 6 k.w. przy ocenie stopnia społecznej szkodliwości czynu bierze się pod uwagę rodzaj i charakter naruszonego dobra, rozmiary wyrządzonej lub grożącej szkody, sposób i okoliczności popełnienia czynu, wagę naruszonych przez sprawcę obowiązków, jak również postać zamiaru, motywację sprawcy, rodzaj naruszonych reguł ostrożności i stopień ich naruszenia.

Inny pogląd opiera się na założeniu, że możliwość zastosowania środków oddziaływania wychowawczego oceniać należy w oparciu o dyrektywę wymiaru kary. Patrząc przez pryzmat przepisu art. 33 § 1 k.w., można poprzestać na zastosowaniu środków oddziaływania wychowawczego, jeżeli spełnione będą cele kary, przede wszystkim w zakresie prewencji szczególnej. Wydaje się jednak, że nie wolno zastosować art. 41 k.w. wówczas, gdy ze względu na społeczne oddziaływanie nie byłoby to właściwe³.

W literaturze wyrażone zostało także stanowisko, że jeżeli okoliczności czynu, a zwłaszcza pozytywna prognoza co do sprawcy pozwalają na osiągnięcia na drodze pozakarnej

---

² A. Marek, Prawo wykroczeń (materialne i procesowe), 6 wyd., Warszawa 2008, s. 94; H. Skwarczyński, Inspektor pracy w nowym postępowaniu w sprawach o wykroczenia, Praca i Zabezpieczenie Społeczne 2003, nr 9, s. 28.

³ M. Budyn-Kulik (w:) Kodeks wykroczeń. Komentarz pod red. M. Mozgawy, LEX 2007, s. 131; J. Kosińska, Prawo wykroczeń-zasada oportunistu czy legalizmu? Paragraf Na Drodze 2008, nr 5, s. 64.

tego samego celu co przez karę, to nie jest celowe ani nakładanie grzywny w drodze mandatu karnego, ani angażowanie organów powołanych do orzekania w sprawach o wykroczenia⁴.

Kryterium pozytywnej prognozy co do osoby sprawcy legło u podstaw uregulowań przyjętych w zarządzeniu nr 323 Komendanta Głównego Policji z dnia 26 marca 2008 r. w sprawie metodyki wykonywania przez Policję czynności administracyjno-porządkowych w zakresie wykrywania wykroczeń oraz ścigania ich sprawców, dotyczących stosowania środków oddziaływania wychowawczego. Przepis § 9 zarządzenia stanowi, że policjant może poprzestać na zastosowaniu środków oddziaływania wychowawczego, jeżeli jest to wystarczające do wdrożenia sprawcy wykroczenia do poszanowania prawa i zasad współżycia społecznego.

Z postanowienia tego wynika obowiązek dokonania przez prowadzącego czynności wyjaśniające oceny czy wobec sprawcy wykroczenia jest wystarczające poprzestanie na zastosowaniu środka oddziaływania wychowawczego. Zastosowanie środków oddziaływania wychowawczego uzasadnione będzie pozytywnym zachowaniem sprawcy wykroczenia mającym związek z popełnionym przez niego wykroczeniem. Przykładowo określono przesłanki, które mogą stanowić podstawę zastosowania środków oddziaływania wychowawczego. Są nimi:

- 1) przywrócenie stanu poprzedniego (np. uprzątnięcie wyrzuconych przez sprawcę przedmiotów zaśmiecających miejsce publiczne),
- 2) naprawienie wyrządzonej szkody,
- 3) przeproszenie pokrzywdzonego,
- 4) zapewnienie ze strony sprawcy nie popełniania w przyszłości podobnego czynu zabronionego,
- 5) wykonanie zaniechanego obowiązku (np. zaopatrzenie budynku w wymagany sprzęt przeciwpożarowy, tabliczkę z numerem porządkowym nieruchomości, uprzątniecie terenu posesji).

Okoliczności te wymienia ustawodawca w art. 39 § 4 k.w., przy czym o ile w ustawowym przepisie są one środkami oddziaływania społecznego, tak na gruncie zarządzenia są one przykładowymi przesłankami umożliwiającymi zastosowanie środków oddziaływania wychowawczego. W świetle przepisów zarządzenia dobrowolne wykonanie przez sprawcę wskazanych przykładowo czynności ma uzasadniać zastosowanie środków oddziaływania wychowawczego.

---

⁴ J. Lewiński, Środki oddziaływania wychowawczego, Gazeta Policyjna 1999, nr 19, s.4.

Wreszcie prezentowany jest pogląd jakoby instytucja środków oddziaływania wychowawczego stanowiła przejaw niemal czystego oportunistycznego. Organ upoważniony do złożenia wniosku o ukaranie czy do nałożenia grzywny w drodze mandatu karnego może bowiem zawsze, w sprawie o każde wykroczenie, bez zastanawiania się nad wystarczalnością środków oddziaływania i bez kontroli prokuratorskiej poprzestać na zastosowaniu środków oddziaływania wychowawczego⁵.

Na tle przepisów art. 41 k.w. i 61 § 1 pkt 2 k.p.w. nie sposób sformułować jakichkolwiek kryteriów w przedmiocie stosowania środków oddziaływania wychowawczego, w związku z czym należałoby przyjąć, że zastosowanie tych środków jest niczym nieograniczone. Za takim poglądem przemawia dokonana w 1998 r. zmiana materialnego prawa wykroczeń⁶. O ile w stanie prawnym sprzed nowelizacji środki oddziaływania wychowawczego stosować można było, jeżeli były one wystarczające do wdrożenia sprawy do poszanowania prawa i przestrzegania zasad współżycia społecznego, o tyle obecnie ustawodawca rezygnuje z tego warunku. Przepis art. 41 k.w. stanowi, że w stosunku do sprawcy czynu można poprzestać na zastosowaniu pouczenia, zwróceniu uwagi, ostrzeżeniu lub na zastosowaniu innych środków oddziaływania wychowawczego. Obecnie jedynie przepis art. 61 § 1 pkt 2 k.p.w. określa przesłanki zastosowania środków oddziaływania wychowawczego, jednakże adresatem tej normy prawnej jest wyłącznie sąd.

Ograniczenia o charakterze przedmiotowym

Ustawodawca nie czyni żadnych ograniczeń podmiotowych ani przedmiotowych w stosowaniu środków oddziaływania wychowawczego. Zastosowanie tych środków jest możliwe w zasadzie w sprawie o każde wykroczenie, jak i wobec każdego sprawcy zdolnego do ponoszenia odpowiedzialności karnej za wykroczenie⁷.

Ich zastosowanie nie jest możliwe, jeżeli zachodzą okoliczności określone w art. 5 § 1 pkt 1 i 2 k.p.w., tzn. gdy:

- 1) czynu nie popełniono albo brak jest danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie jego popełnienia,

---

⁵ W. Radecki, Zastosowanie środków oddziaływania wychowawczego (w:) M. Bojarski, W. Radecki, Kodeks wykroczeń. Komentarz, wyd. 3, Warszawa 2005, str. 295 i 296.

⁶ Ustawa z dnia 28 sierpnia 1998 r. o zmianie ustawy - Kodeks wykroczeń, ustawy - Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia, ustawy o ustroju kolegiów do spraw wykroczeń, ustawy - Kodeks pracy i niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 113, poz. 717).

⁷ I. Nowicka, R. Kupiński, Stosowanie środków oddziaływania wychowawczego w sprawach o wykroczenia, Prokuratura i Prawo 2004, nr 7-8, str. 148. Podobnie W. Radecki, Zastosowanie środków oddziaływania wychowawczego (w:) M. Bojarski, W. Radecki, Kodeks wykroczeń. Komentarz, wyd. 3, Warszawa 2005, str. 295 i 296.

- 2) czyn nie zawiera znamion wykroczenia albo ustawa stanowi, że sprawca nie popełnia wykroczenia.

Ograniczenia w stosowaniu tego rodzaju środków wprowadza zarządzenie nr 323 Komendanta Głównego Policji z 2008 r. Przepis § 10 ust. 4 zarządzenia stanowi, że nie stosuje się środków oddziaływania wychowawczego w przypadku wykroczeń, za które orzeka się środek karny oraz wykroczeń o charakterze chuligańskim.

W praktyce pierwsze z wymienionych ograniczeń było stosowane także przed wejściem w życie zarządzenia. W środowisku policyjnym powszechny był pogląd, że nie jest możliwe stosowanie pouczenia za wykroczenia, za które ustawodawca przewiduje obligatoryjne orzeczenia środka karnego, gdyż na sprawcę takiego wykroczenia nie jest dopuszczalne nałożenie grzywny w drodze mandatu karnego⁸. Skoro nie można stosować środka bardziej dolegliwego, jakim jest grzywna, to tym bardziej nie powinno być dopuszczalne stosowanie najłagodniejszych środków prawnych, jakimi są środki oddziaływania wychowawczego. Co więcej, poprzestanie na zastosowaniu środka oddziaływania wychowawczego - co do zasady - kończy czynności wyjaśniające niekierowaniem do sądu wniosku o ukaranie. Wobec tego brak skargi uprawnionego oskarżyciela będzie przeszkodą do wszczęcia postępowania i w konsekwencji do orzeczenia wobec sprawcy środka karnego, którego orzeczenie za popełnienie określonego wykroczenia jest obligatoryjne.

Źródła drugiego ograniczenia prawdopodobnie upatrywać należy w przepisie art. 36 § 2 k.w., który wprowadza zakaz orzekania kary nagany za wykroczenie o charakterze chuligańskim. Normodawca stanął na stanowisku, że skoro za tego rodzaju wykroczenie nie jest dopuszczalne orzeczenie najłagodniejszej z kar, to tym bardziej nie należy stosować środków oddziaływania wychowawczego.

Przedstawione wyłączenia ograniczają przyjętą w zarządzeniu zasadę, że policjant może poprzestać na zastosowaniu środków oddziaływania wychowawczego, jeżeli jest to wystarczające do wdrożenia sprawcy wykroczenia do poszanowania prawa i zasad współżycia społecznego. Normodawca stoi na stanowisku, że popełnienie wykroczenia, za które orzeka się środek karny lub o charakterze chuligańskim wyklucza w każdym przypadku pozytywną prognozę wobec sprawcy wykroczenia.

---

⁸ R. Kupiński, Policyjne Centrum Informacyjne, Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, <http://www.wspol.edu.pl/pci> - 27.11.2008 r.

Ograniczenia o charakterze podmiotowym

Należy zgodzić się z wyrażonym w literaturze poglądem o dopuszczalności stosowania środków oddziaływania wychowawczego wobec każdego sprawcy zdolnego do ponoszenia odpowiedzialności karnej za wykroczenie⁹.

Zastosowanie środków oddziaływania wychowawczego nie będzie możliwe do osoby, która nie ukończyła 17 roku życia, gdyż przepis art. 8 k.w. stanowi, że na zasadach określonych w ustawie kodeks wykroczeń odpowiada tylko ten, kto popełnia czyn zabroniony po ukończeniu lat 17. Nieletni sprawca czynu wypełniającego znamiona wykroczenia ponosi wyłącznie odpowiedzialność na podstawie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich, a więc odpowiedzialność poprawczą lub wychowawczą.

Nie jest możliwe zastosowanie środków oddziaływania wychowawczego wobec osób działających w okolicznościach uchylających bezprawność czynu, tj. w ramach tzw. kontratypów ustawowych (art. 15 i 16 k.w.) jak i pozaustawowych.

Z powodu okoliczności wyłączających winę środków tych nie stosuje się również do osób popełniających czyn w stanie niepoczytalności (art. 17 § 1 k.w.) lub ograniczonej niepoczytalności (art. 17 § 2 k.w.), a – w przypadku wykroczeń umyślnych – także do osób będących w błędzie co do ustawowych znamion wykroczenia (art. 7 § 2 k.w.) albo działających w błędzie co do nieświadomości bezprawności czynu (art. 7 § 1 k.w.).

Kolejną kategorią osób, wobec której nie można stosować środków oddziaływania wychowawczego są osoby korzystające z immunitetów materialnoprawnych. Istotą takiego immunitetu jest uchylenie odpowiedzialności za wykroczenie na podstawie kodeksu wykroczeń i ograniczenie tej odpowiedzialności wyłącznie do odpowiedzialności dyscyplinarnej. Policjant nie może takiej osoby nawet pouczyć, gdyż pouczenie jest środkiem oddziaływania na sprawcę wykroczenia przewidzianym w kodeksie wykroczeń. Odmienną zasadę przyjęto w wytycznych nr 1 Komendanta Głównego Policji z 2006 r.¹⁰ Przepis § 11 ust. 2 wytycznych dopuszcza zwrócenie uwagi osobie korzystającej z immunitetu krajowego, wobec której zachodzi uzasadnione podejrzenie popełnienia wykroczenia.

Inaczej przedstawiać się będzie stosowanie środków oddziaływania wychowawczego w przypadku sprawców wykroczeń korzystających z immunitetów formalnoprawnych.

---

⁹ I. Nowicka, R. Kupiński, Stosowanie środków oddziaływania wychowawczego w sprawach o wykroczenia, Prokuratura i Prawo 2004, nr 7-8, str. 148.

¹⁰ Wytyczne nr 1 Komendanta Głównego Policji z dnia 3 stycznia 2006 r. w sprawie postępowania policjantów wobec uczestników ruchu drogowego korzystających z immunitetów i przywilejów dyplomatycznych lub konsularnych oraz korzystających z immunitetów krajowych (Dz. Urz. KGP Nr 4, poz. 17).

Przepis § 4 wytycznych nr 1 Komendanta Głównego Policji z 2006 r. stanowi, że w przypadku uzasadnionego podejrzenia popełnienia wykroczenia przez kierującego pojazdem korzystającego z przywilejów i immunitetów dyplomatycznych i konsularnych, policjant poprzestaje na zwróceniu uwagi oraz sporządzeniu karty informacyjnej. Stanowisko to jest jak najbardziej trafne, gdyż immunitet zakrajowości to okoliczność wyłączająca postępowanie ze względu na normy prawa międzynarodowego. Nie uchyla on karalności czynu, ale jedynie uniemożliwia ściganie jego sprawcy. Z tego też względu możliwe jest stosowanie środków oddziaływania wychowawczego wobec tej kategorii osób, jednak jest to możliwe wyłącznie bezpośrednio po ujawnieniu wykroczenia a czynności wyjaśniające powinny zakończyć się sporządzeniem karty informacyjnej, która przekazana zostaje dyżurnemu Protokołu Dyplomatycznego Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

Stosowanie środków oddziaływania wychowawczego wobec osób korzystających z formalnoprawnych immunitetów krajowych jest dopuszczalne, gdyż immunitet formalnoprawny nie uchyla karalności czynu, ale jedynie uniemożliwia ściganie jego sprawcy. Stanowi on przemijającą i usuwalną przeszkodę do prowadzenia postępowania w sprawie o wykroczenie. W takiej sytuacji czynności wyjaśniające ograniczone zostają do czynności niecierpiących zwłoki w celu zabezpieczenia śladów i dowodów (art. 5 § 4 k.p.w.), a zgodnie z § 6 zarządzenia Komendanta Głównego Policji z 2008 r. sporządza się z nich notatkę urzędową, którą przekazuje się do właściwego organu. O ile w takim przypadku niezbędne jest uzyskanie przez oskarżyciela publicznego zezwolenia właściwej władzy na ściganie tych osób, o tyle zgoda taka nie jest wymagana na zastosowanie art. 41 k.w.

Wypada zaznaczyć, że wyrażony został pogląd jakoby środki oddziaływania wychowawczego można stosować nie tylko wobec sprawcy wykroczenia, lecz także wobec sprawcy czynu zabronionego. Pogląd ten opiera się na literalnym brzmieniu art. 41 k.w. W przepisie tym ustawodawca używa określenia „sprawca czynu”, które jest znaczeniowo szersze od określenia „sprawca wykroczenia”¹¹. Jeżeli przyjąć tę wykładnię za trafną można środki te stosować również do sprawcy czynu zabronionego, gdy ustawa stanowi, że nie popełnia on wykroczenia, np. wobec nieletniego, działającego w błędzie, działającego w okolicznościach uchylających bezprawność czynu, popełniającego czyn w stanie niepoczytalności lub ograniczonej niepoczytalności.

---

¹¹ R. Kupiński, Policyjne Centrum Informacyjne, Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, <http://www.wspol.edu.pl/pci> - 27.11.2008 r.

Przekazanie sprawy innemu podmiotowi celem zastosowania środków oddziaływania wychowawczego

W literaturze powszechnie przyjmuje się, że uprawnionymi do stosowania środków oddziaływania wychowawczego są organy pozasądowe ujawniające wykroczenia i uprawnione do ścigania sprawców wykroczeń, np. Policja oraz inne organy i instytucje, którym przepisy prawa przyznają uprawnienia oskarżyciela publicznego. Podmioty te są adresatami normy prawnej wyrażonej w art. 41 k.w.

W literaturze przedmiotu nie ma zgody co do możliwości przekazania przez organy ścigania sprawy o wykroczenie innym podmiotom celem zastosowania środków oddziaływania wychowawczego, których same zastosować nie mogą¹². Chodzi tu może o podmioty, które uprawnione są stosować inne środki oddziaływania wychowawczego, np. środki przewidziane w przepisach o odpowiedzialności dyscyplinarnej lub porządkowej, a możliwość taka miałaby zachodzić w przypadku popełnienia przez sprawcę wykroczenia stanowiącego jednocześnie naruszenie obowiązku pracowniczego, czy obowiązku przewidzianego w statucie organizacji, do której sprawca należy.

Przekazanie sprawy innemu podmiotowi dopuszczalne było w stanie prawnym sprzed nowelizacji prawa wykroczeń z 1998 r. Przed nowelizacją przepis art. 40 k.w. uprawniał kolegium ds. wykroczeń do przekazania sprawy o wykroczenie kierownikowi zakładu pracy albo organizacji społecznej z wnioskiem o zastosowanie właściwych środków oddziaływania wychowawczego. Przepis ten został uchylony, co oznacza, że ustawodawca zrezygnował z możliwości przekazania takiej sprawy przez sąd.

W literaturze został wyrażony pogląd, że w obecnym stanie prawnym ustawodawca przyznał jednak takie uprawnienie sądowni¹³. Zwolennicy tego poglądu uprawnienie sądu wywodzą z przepisu art. 18 § 2 k.p.k. recypowanego przez art. 8 k.p.w. Przepis ten stanowi, że jeżeli sąd lub prokurator dopatruje się w czynie przewinienia dyscyplinarnego albo naruszenia obowiązków służbowych lub zasad współżycia społecznego, może odmawiając wszczęcia postępowania albo umarzając je, zwłaszcza z powodu znikomej szkodliwości społecznej

---

¹² Dopuszczają taką możliwość M. Bojarski, Z. Świda, *Podstawy materialnego i procesowego prawa o wykroczeniach*, Wrocław 2008, s. 109-110. Wydaje się, że dopuszczają taką możliwość I. Nowicka, R. Kupiński, *Stosowanie środków oddziaływania wychowawczego w sprawach o wykroczenia*, Prokuratura i Prawo 2004, nr 7-8, str. 148. Wydaje się, że wyklucza taką możliwość M. Budyn-Kulik (w:) *Kodeks wykroczeń. Komentarz* pod red. M. Mozgawy, LEX 1007, s. 131. Za niedopuszczalnością opowiadają się J. Lewiński, *Środki oddziaływania wychowawczego*, *Gazeta Policyjna* 1999, nr 19, s.4; T. Bojarski (w:) *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, pod red. T. Bojarskiego, wyd. 1, Warszawa 2007, s. 88; A. Marek, *Prawo wykroczeń (materialne i procesowe)*, 6 wyd. Warszawa 2008, s. 94.

¹³ I. Nowicka, R. Kupiński, *Stosowanie środków oddziaływania wychowawczego w sprawach o wykroczenia*, Prokuratura i Prawo 2004, nr 7-8, str. 152.

czynu, przekazać sprawę innemu właściwemu organowi. Jeżeli przyjąć, że stanowisko to jest trafne, wątpliwe wydaje się uprawnienie organów ścigania innych niż prokurator do przekazania sprawy właściwemu organowi celem zastosowania środków oddziaływania wychowawczego¹⁴. Przepis ten bowiem przyznaje takie uprawnienie wyłącznie sądowi i prokuratorowi.

Przepis § 10 ust. 1 pkt 3 zarządzenia nr 323 Komendanta Głównego Policji z 2008 r. stanowi, że organ prowadzący czynności wyjaśniające może przekazać materiały pracodawcy lub organizacji społecznej, do której sprawca należy, gdy z charakteru czynu wynika, że stanowi on jednocześnie naruszenie dyscypliny służbowej, statutu organizacji, regulaminu członkowskiego, itp. Chodzi tu o materiały czynności wyjaśniających. Normodawca dopuszcza przekazanie materiałów wyłącznie dwóm kategoriom podmiotów, tj. pracodawcy i organizacji społecznej.

Zastosowanie środka oddziaływania wychowawczego polegającego na przekazaniu materiałów czynności wyjaśniających podmiotom wskazanym w przepisie § 10 ust. 1 pkt 3 zarządzenia wydaje się nie znajdować podstaw w obowiązującym stanie prawnym. Podstawy prawnej do przekazania tych materiałów nie można upatrywać w art. 41 k.w., gdyż nie uprawnia on do tego organów ścigania. Podkreślić należy, że materiały czynności wyjaśniających zawierają dane osobowe, a jeżeli dokonano czynności procesowych mogą one zawierać również dane o karalności za fałszywe zeznania lub oskarżenia. Z tych względów przekazanie przez Policję materiałów czynności wyjaśniających wskazanym podmiotom może kolidować z przepisami ustawy o ochronie danych osobowych¹⁵.

Możliwość przekazania sprawy innemu podmiotowi rodzi także inne wątpliwości. Dotyczą one przede wszystkim tego, czy:

---

¹⁴ Stanowisko, że przepis art. 18 § 2 k.p.k. uprawnia sąd do przekazania sprawy o wykroczenie innemu organowi celem zastosowania wobec sprawcy wykroczenia środka przewidzianego w przepisach o odpowiedzialności dyscyplinarnej lub służbowej, budzi także wątpliwości, gdyż wydaje się, że przepis ten dotyczy sytuacji, w której czyn sprawcy nie stanowi ani przestępstwa, ani wykroczenia. Za takim poglądem przemawia przede wszystkim fakt, że przepis ten jest stosowany również w postępowaniu karnym. Jeżeli przyjąć, że dotyczy on czynu, który stanowi przestępstwo, wówczas sąd lub prokurator uprawniony byłby do odmowy wszczęcia lub umorzenia postępowania z powodu dopatrzenia się w czynie przewinienia dyscyplinarnego albo naruszenia obowiązków służbowych lub zasad współżycia społecznego. Taka wykładania dopuszczałaby kolejne odstępstwo od, obowiązującej na gruncie postępowania karnego, zasady legalizmu. Odstąpienie od zasady legalizmu przewiduje z pewnością przepis art. 11 § 1 k.p.k. regulujący tzw. umorzenie absorpcyjne. Trudno się jednak zgodzić z tezą, że również przepis art. 18 § 2 k.p.k. jest przejawem oportunistycznym. Użyte w tym przepisie określenie „zwłaszcza z powodu znikomej szkodliwości społecznej czynu” wskazuje na to, że przepis ten reguluje sytuację, w której czyn nie stanowi przestępstwa, bowiem okoliczność znikomej społecznej szkodliwości czynu sprawia, że czyn zabroniony nie stanowi przestępstwa (art. 1 § 2 k.k.). Skoro przepis ten stosowany jest odpowiednio w postępowaniu w sprawach o wykroczenia należy przyjąć, że ustawodawca nie miał na myśli również wykroczenia.

¹⁵ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926 z późn. zm.). Rozdział 3 ustawy określa zasady przetwarzania danych osobowych.

- 1) podmiot, któremu przekazano sprawę zobowiązany jest do zastosowania wobec sprawcy kary dyscyplinarnej lub porządkowej?
- 2) podmiot, któremu przekazano sprawę zobowiązany jest powiadomić organ przekazujący o zastosowaniu środka oddziaływania wychowawczego?
- 3) organ przekazujący sprawę będzie mógł wystąpić z wnioskiem o ukaranie do sądu, jeżeli środek ten nie zostanie zastosowany?

Wprawdzie przepis art. 41 k.w. dopuszcza stosowanie innych środków oddziaływania wychowawczego, pod których pojęciem mogą mieścić się środki przewidziane w przepisach o odpowiedzialności dyscyplinarnej lub porządkowej, lecz z tego nie można wnioskować, że przepis ten stanowi podstawę przekazania sprawy innemu podmiotowi, który miałby zastosować te środki. Środki dyscyplinarne mogą stosować organy i inne instytucje posiadające uprawnienia oskarżyciela publicznego, np. organ Policji - do policjanta, który popełnił wykroczenie będące jednocześnie przewinieniem dyscyplinarnym, Żandarmeria Wojskowa - do żołnierza, który popełnił wykroczenie będące naruszeniem dyscypliny służbowej. Środki o charakterze porządkowym może zastosować np. organ Policji do pracownika zatrudnionego w Policji, czy też inspektor pracy do zatrudnionego w inspekcji pracy pracownika mianowanego.

Zakres czynności wyjaśniających umożliwiający zastosowanie środków

Nie ma wątpliwości, że poprzestanie na zastosowaniu środków oddziaływania wychowawczego możliwe jest bezpośrednio po ujawnieniu wykroczenia. Uprawnienie takie jest również dopuszczalne na etapie czynności wyjaśniających. Zastosowanie art. 41 k.w. wchodzi w rachubę zarówno po przeprowadzeniu czynności wyjaśniających na podstawie art. 54 k.p.w., jak i art. 97 § 1 k.p.w.¹⁶ Wątpliwości może budzić to, jaki zakres czynności wyjaśniających jest konieczny, aby możliwe było zastosowanie tych środków do sprawcy czynu. Odpowiedź na to pytanie można ograniczyć do stwierdzenia, że jest to dopuszczalne po ustaleniu, że czyn stanowi wykroczenie, a osoba podejrzana jest jego sprawcą.

Czy do dokonania tych ustaleń niezbędne jest przesłuchanie osoby podejrzanej o popełnienie wykroczenia w trybie art. 54 § 6 k.p.w.? Na tak postawione pytanie należy odpowiedzieć przecząco. W toku czynności wyjaśniających prowadzonych na podstawie art.

---

¹⁶ I. Nowicka, R. Kupiński, Stosowanie środków oddziaływania wychowawczego w sprawach o wykroczenia, Prokuratura i Prawo 2004, nr 7-8, str. 148.

54 k.p.w. przesłuchanie to jest obligatoryjne, ale obowiązek ten zachodzi tylko wtedy, gdy istnieje uzasadniona podstawa do sporządzenia przeciwko osobie wniosku o ukaranie.

Jeżeli nie ma tego uzasadnienia, nie ma również podstawy do tego przesłuchania. Zgodnie z przepisem art. 54 § 3 k.p.w. utrwalenie czynności wyjaśniających można ograniczyć do sporządzenia notatki urzędowej, jeżeli okoliczności czynu nie budzą wątpliwości.

Zastosowanie środka oddziaływania wychowawczego będzie możliwe także po złożeniu wyjaśnień przez osobę podejrzaną w trybie art. 54 § 6 k.p.w. Nie ma przeszkód prawnych do skorzystania z przepisu art. 41 k.w. także wtedy, gdy w toku przesłuchania w trybie art. 54 § 6 k.p.w. sprawca wykroczenia nie przyznaje się do popełnienia zarzucanego mu czynu, jeżeli zebrane dowody wskazują, że wykroczenie popełnił¹⁷.

Zastosowanie tego środka możliwe też będzie po nadesłaniu wyjaśnień przez osobę podejrzaną w trybie art. 54 § 7 k.p.w. Wątpliwości może budzić zastosowanie środka w przypadku braku bezpośredniego kontaktu organu prowadzącego czynności wyjaśniające z osobą podejrzaną o popełnienie wykroczenia. Bez wątplenia zastosowanie tego środka jest możliwe w przypadku zakomunikowania o jego zastosowaniu bezpośrednio tej osobie, analogicznie jak ma to miejsce bezpośrednio po popełnieniu wykroczenia. Czy możliwe jest jednak przekazanie sprawcy wykroczenia decyzji o zastosowaniu tego środka przez doręczenie stosownego pisma? Wydaje się, że taka forma zastosowania środka oddziaływania wychowawczego jest dopuszczalna.

Zbigniew Kozicki
Komenda Wojewódzka Policji
w Szczecinie

---

¹⁷ R. Kupiński, Policyjne Centrum Informacyjne, Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, <http://www.wspol.edu.pl/pci> - 27.11.2008 r.